

Allegat. 167

Sprawozdanie

komisji administracyjnej o wniosku posła Henryka Maxa,
zmiierzającym do przeniesienia Izby handlowej brodzkiej
do Tarnopola.

Wysoki Sejmie!

W myśl uchwały z dnia 24 czerwca 1880 roku przekazany został komisji administracyjnej wniosek posła Henryka Maxa, domagający się wezwania do c. k. Rządu, iżby na drodze ustawodawczej spowodował przeniesienie z Brodów do Tarnopola siedziby Izby handlowo-przemysłowej z zatrzymaniem jej dotychczasowego okręgu terytoryalnego. Wniosek ten poparty petycjami Rady gminnej miasta Tarnopola (L. 316) i Wydziału powiatowego skałackiego (L. 315), gdy przeciwnie Rada gminna miasta Brodów (L. 318), i Wydział Rady powiatowej brodzkiej (L. 317) zanoszą prośbę, iżby tę siedzibę i nadal pozostawiono w Brodach.

Zwolennicy przeniesienia przytaczają na poparcie swojego żądania, że od czasu, jak kolej Karola-Ludwika przerzyna Tarnopol, to miasto stało się punktem środkowym handlu w większych rozmiarach na znacznej przestrzeni naszego kraju. Ruch handlowy ożywia tutaj między innymi także sąsiedztwo Podwoleczysk, jako punktu pogranicznego dla handlu całej monarchii z Rosyją i niezbędnego składu przechodzących tamtą stroną towarów. Miały kiedyś i Brody ważne handlowe znaczenie, mianowicie za czasów kontynentalnego systematu, jednak ze zmianą stosunków utraciły także w handlu dawniejszą przewagę; a w szczególności utraciły ją wobec Tarnopola.

Według ogłoszonych drukiem wykazów kolei Karola-Ludwika, ładowano w roku 1879 na stacyi tarnopolskiej 72.208 beczek (ton), czyli 722.080 centnarów metrycznych towarów, a wyładowywano ich 32.333 beczek (ton), czyli 323.330 metrycznych centnarów. Obrót wynosił przeto 104.514 beczek (ton); ich wartość pieniężna 774.433 złr. w. a. W Brodach przeciwnie, ładowano tylko 43.588 beczek (ton), wyładowywano 11.770, całkowity obrót wynosił 55.359 beczek (ton); wartość pieniężna 422.019 złr. w. a. W przybliżeniu obrót Tarnopola przewyższa prawie w dwójnasób cyfrę obrotu brodzkiego. W ogóle ruch towarowy na stacyi tarnopolskiej jest po Krakowie i Lwowie największy ze wszystkich stacyj kolei Karola Ludwika.

To wszystko sprawiło, że obok kilkunastu bardzo poważnych firm kupieckich, już oddawna czynnych, w ostatnich czasach powstały w Tarnopolu instytucje pieniężne i handlowe, które znacznym kapitałem tak w towarach, a szczególnie w zbożu, jakoteż w pieniądzach obracają. Zasługują tutaj na uwagę osobliwie „spółka rolnicza“, filia „banku hipotecznego galicyjskiego“, i miejska „kasa oszczędności“.

Obrót zbożowy „spółki rolniczej“ w r. 1878	wynosił	86.135	korecy,	czyli	68.908	centn. metr.
„ 1879	„	103.227	„	„	82.582	„
Obrót filii „banku hipotecznego“	„ 1878	„ 2193	wagonów,	czyli	219.300	„
„ 1879	„ 1701	„	„	170.100	„	„

W roku 1878 wynosił obrót pieniężny kasowy:

a) Spółki rolniczej	4,131.717	złr. w. a.
b) Filii banku hipotecznego	15,251.484	„
c) Miejskiej kasy oszczędności	3,325.006	„
Razem	22,708.207	złr. w. a.

W roku 1879 obrót kasowy:

a) Spółki rolniczej	5.781.668	złr. w. a.
b) Filii banku hipotecznego	14.470.021	„
c) Miejskiej kasy oszczędności	4.824.144	„
Razem	25,075.833	złr. w. a.

Z 12 okręgów skarbowych, na które kraj jest podzielony, posiada okręg tarnopolski największą ilość gorzelń, bo 117 na 637 gorzelń, znajdujących się w całym kraju, czyli 18·37% ogółu, z których tylko 91, tj. 14·28% przypada na okręg skarbowy brodzki. Okręg tarnopolski wyrabia największą ilość spiritusu, bo blisko 9,000.000 stopni alkoholu na 40,000.000 ogólnej produkcji krajowej, czyli przeszło 22%, i opłaca od tego wyrobu najwyższą sumę podatku w kwocie 537.464 złr. w. a. na 2,417.226 złr. w. a. pochodzących z całego kraju, co czyni 22·23% ogółu tego podatku. Za tem idzie produkcya i handel bydła opasowego, ożywiony tutaj więcej, aniżeli w którymkolwiek innym okręgu.

Pod względem produkcji młynarskiej, ma okolica Tarnopola w okręgu Izby handlowej brodzkiej niewątpliwą przewagę nad innemi. Dość wskazać na młyny parowe w Tarnopolu i Grzymałowie, na młyn amerykański w Bucniowie, produkujące wyroby przeważnie na eksport, tudzież liczne młyny wodne nad Strypą, Seretem, Gnieszem i Zbruczem, aby stwierdzić fakt powyższy.

Okręg Izby handlowej, mającej obecnie siedzibę w Brodach, obejmuje szesnaście politycznych powiatów, utworzonych z czterech dawniejszych obwodów: złoczowskiego, brzeżańskiego, tarnopolskiego i czortkowskiego.

Znajduje się zaś w dawniejszym obwodzie

złoczowskim: 1769	kupców i	2868	przemysłowców,	którzy	podatku	zarobk.	opłacają	razem	15.928	zł.,
brzeżańskim: 1126	„	2989	„	„	„	„	„	„	9.797	„
tarnopolskim: 3144	„	4871	„	„	„	„	„	„	15.087	„
czortkowskim: 1491	„	2800	„	„	„	„	„	„	10.250	„

Izba handlowa brodzka dzieli się na dwie sekcy, z których sekcy handlowa liczy 18, a sekcy przemysłowa 9 członków. Ogół wszystkich członków wynosi przeto 27 członków, a z tych wybierają same Brody piętnastu, na resztę okręgu zatem przypada tylko dwunastu. Każdy z pomnienionych czterech obwodów dostarcza Izbie po trzech reprezentantów. Miasto Brody o ludności 20.000 mieszkańców, mając sobie już na mocy ordynacyi wyborczej w tej reprezentacyi przewagę zapewnioną, zyskuje jeszcze większą przez to, że wyborcy, prawdopodobnie ze względu na przewidywaną bezskuteczność swój walki przeciw niewątpliwiej większości miejscowej Brodów dla uniknienia niedogodności podróży, wybierają z pomiędzy ich mieszkańców swoich także reprezentantów. Zdarzało się, że na 12 reprezentantów, pozostawionych pozabrodzkim wyborcom, wybieranych bywało po 11 ze samychże Brodów. Widoczna, że w skutek tego zastępstwo spraw

handlowych okręgu staje się tylko pozorną w Izbie handlowej brodzkiej, zwłaszcza, że z jej obrad wykluczony jest język krajowy, a zastąpiony językiem, którego używa pewne wyłączone kółko kupców tamiecznych. Pokrzywdzenie okręgu jest oczywiste, a w szczególności ciąży ono na dawniejszym obwodzie tarnopolskim, i jego stolicy Tarnopola, liczącym 25.000 mieszkańców, a będącym oraz głównym punktem handlu całego Podola galicyjskiego.

Komisya administracyjna nabyła przekonania, że te stosunki, jak się dzisiaj przedstawiają, są nieprawidłowe i niesprawiedliwe, że rychłej potrzebują naprawy,

Rada gminna miasta Brodów i Wydział Rady powiatowej brodzkiej, oświadczając się przeciw żądaniu i Tarnopola, przytaczają, że wiekowe i wszechstronne koneksye handlowe Brodów, zapewniają im jeszcze w tej chwili, po wezieniu ich do powszechnego okręgu cłowego, znakomite stanowisko w świecie handlowym. Dodają, że przeniesienie siedziby Izby handlowej do innego miasta, zadałoby Brodom nowy cios, o którego odwrócenie upraszają.

Chociaż twierdzenia ze strony reprezentacyj brodzkich nie są żadnemi datami poparte, komisya administracyjna radaby była znalazła sposób, któryby zadość czynił i sprawiedliwym wymaganiom Tarnopola, i miejscowym interesom Brodów. Nastęrczała się myśl rozdzielenia dotychczasowego okręgu handlowego brodzkiego na dwa okręgi, i utworzenia nowej Izby handlowej w Tarnopolu. Wszakże, jak w roku 1878. przy sposobności kwestyi o zmianę ordynacyj wyborczych dla Izb handlowych, ta i obecnie względ na prawdopodobne koszta, z utworzeniem nowej Izby handlowej połączone, stanął temu projektowi na przeszkodzie. Komisya administracyjna nie znalazła innego wyjścia, jak doradzać Wysokiemu Sejmowi, aby wniosek posła Maxa zamienił w uchwałę.

Gdyby się Wysoki Sejm przychylił do tego zdania, petycye, wniesione do l. 71, 72, 73, 74, 75, 76, o zaprowadzeniu w Izbie handlowej brodzkiej języka polskiego jako urzędowego, nie miałyby na razie przedmiotu, i mogłyby tymczasowo uważane być za załatwione.

Komisya administracyjna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Wzywa się c. k. Rząd, ażeby na drodze ustawodawczej spowodował przeniesienie z Brodów do Tarnopola siedziby Izby handlowo-przemysłowej, z zatrzymaniem jej dotychczasowego okręgu terytorjalnego.

2) Petycye do l. 71, 72, 73, 74, 75 i 76, o zaprowadzeniu w Izbie handlowej brodzkiej języka polskiego, jako urzędowego wniesione, uważać należy tymczasowo za załatwione.

We Lwowie, dnia 21. lipca 1880 r.

Przewodniczący:

G r o c h o l s k i.

Sprawozdawca:

Euzebiusz Czerkawski.

